

Medisch

Opvoeding en genen beïnvloeden eetgedrag jongeren

Onderzoek onder bijna 300 Nederlandse jongeren leidt tot de conclusie dat een samenspel van genen en opvoeding het risico van vreetbuien verhoogt, concluderen Van Strien et al in *Appetite*. Een manipulatieve en onderdrukkende opvoedingsstijl kan het ontwikkelen van een 'emotioneel eetpatroon' bevorderen. Maar genetische kwetsbaarheid speelt ook een rol: bij een lagere beschikbaarheid van dopamine D2-receptoren in het brein neemt het risico toe.

Coauteur Harriëtte Snoek, die op 15 januari promoveerde aan de Radboud Universiteit, concludeert in haar promotieonderzoek dat jongeren die lijnen, emotioneel eten of gevoelig zijn voor externe prikkels van eten, niet méér aankomen en afvallen dan andere jongeren. Het lijnen van jongeren met een hogere body mass index (BMI) had over een periode van 4 jaar niet het gewenste effect op gewicht. Uit haar onderzoek blijkt verder dat ouders door hun opvoeding invloed hebben op het eetgedrag van jongeren en op hoe tevreden zij zijn met hun figuur. Kinderen van kritische ouders zijn vaker ontevreden met zichzelf.

(Bronnen: *Appetite*, doi: 10.1016/j.appet.2009.11.006; *Ned Tijdschr Geneesk* 2010; 154: C411; www.ru.nl/wetenschapsagenda)

Opsporing tuberculose met 2 slijmmonsters

In veel ontwikkelingslanden wordt tuberculose opgespoord met 'direct sputum smear microscopy'. Deze methode heeft veel nadelen: het is arbeidsintensief, moet door geschoold personeel worden uitgevoerd en patiënten moeten wel 3 maal een slijmmonster geven, vaak op verschillende dagen. Promovendus Andy Ramsay onderzocht hoe de diagnostiek beter en makkelijker kan. Een belangrijke aanbeveling is het aantal sputummonsters te reduceren tot 2, die bij voorkeur op dezelfde dag worden afgenomen. De kwaliteit van de test zelf werd verbeterd door een andere chemische voorbewerking van het sputum. De aanbevelingen van Ramsay zijn ondertussen overgenomen door de World Health Organization.

(Bron: UvA Persvoorlichting)

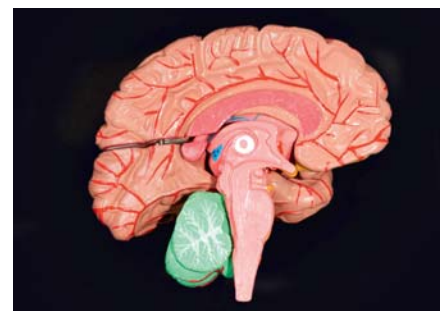
Rol herpesvirus bij ontstaan schizofrenie

Erfelijkheid speelt een belangrijke rol bij het ontstaan van schizofrenie. De precieze oorzaak van de aandoening is echter nog onopgehelderd. Recent promotieonderzoek van biomedisch wetenschapper Janine Doorduyn levert aanwijzingen dat een infectie met het herpesvirus - bekend als veroorzaker van de koortslip - mogelijk een belangrijke rol speelt.

Schizofrenie is een ernstige chronische psychiatrische aandoening die in Nederland bij ongeveer 1 op de 100 mensen voorkomt. De behandelmogelijkheden zijn beperkt. Om meer inzicht te krijgen in de rol van herpesvirussen bij het ontstaan van schizofrenie onderzocht Doorduyn het effect van infectie met het herpesvirus op gedrag en hersenfunctie van proefdieren. Haar onderzoek aan de afdeling Nucleaire Geneeskunde en Moleculaire Beeldvorming van het Universitair Medisch Centrum Groningen toont aan dat infectie leidt tot een ontsteking in de hersenen. Het gedrag van de proefdieren en de regulatie van neurotransmitters veranderde hierdoor op een manier

die ook bij schizofreniepatiënten wordt waargenomen. Als de herpesinfectie wordt behandeld met antipsychotica, die worden gebruikt bij de behandeling van schizofrenie, dan neemt de ontsteking in de hersenen af. Bij schizofreniepatiënten met een psychose, zo toont Doorduyn verder aan, is een ontsteking aanwezig in de hippocampus. In de temporale hersenen werd bij deze patiënten een infectie met het herpesvirus aangetroffen. Nader onderzoek moet aantonen wat de precieze rol van het herpesvirus is bij het ontstaan van schizofrenie.

(Bron: RUG Nieuws)

© Shutterstock

Eiwitten voorspellen tweede tumor hoofd-halskanker

Jaarlijks krijgen in Nederland 2.500 mensen hoofd-halskanker die ontstaat in het slijmvlies van de mond, de keel en het strottenhoofd. Hoofd-halskanker is hardnekkig, omdat bij 40% van de patiënten de kanker na chirurgische behandeling zal terugkomen. Tot dusver was het onmogelijk om te voorspellen bij welke patiënten dit wel of juist niet zou gebeuren.

In haar proefschrift 'Biomarker discovery for head and neck cancer, a proteomics approach' identificeert Tienke Schaaij-Visser een aantal eiwitten waarmee voor behandelde patiënten kan worden voorspeld welke van hen een groter risico lopen op een tweede tumor.

Zij vergeleek voor haar onderzoek aan de faculteit Bètawetenschappen van de Universiteit van Utrecht honderden eiwitten uit normale, premaligne en tumorweefsels van patiënten. Hieruit bleek dat een aantal

eiwitten sterk verschilden tussen normaal en tumorweefsel. Vervolgens toetste ze in verschillende patiëntengroepen of deze eiwitten bruikbaar waren voor het voorspellen van de ontwikkeling van een tumor. De resultaten toonden aan dat een verminderde aanwezigheid van de eiwitten keratine 4 en cornuline significant correleerde met het ontstaan van de tweede tumor in geopereerde patiënten. Patiënten met een mogelijk verhoogde kans op het terugkomen van de kanker komen in aanmerking voor extra controle in het ziekenhuis en eventueel preventieve behandeling. Om nieuw beleid te maken ten aanzien van extra ziekenhuiscontroles voor risicopatiënten is aanvullend onderzoek nodig. Onderzoek naar preventieve behandelingen is al gaande en moet ook verder worden ontwikkeld.

(Bron: Nieuws UU)

Verhoogd cariërisico bij beginnende dementie

Gedurende 1 jaar werd een groep oudere deelnemers onderzocht op het voortschrijden van coronaire cariës en wortelcariës. Vooral ouderen met cognitief functieverlies lopen verhoogde risico's.

De onderzoekspopulatie werd geworven bij 2 geheugenklinieken in Kopenhagen. Bij een aantal van hen was kort tevoren de ziekte van Alzheimer vastgesteld, een aantal patiënten leed aan een andere vorm van dementie en een aantal ouderen had geen dementie. Het orale onderzoek bestond uit het vaststellen van de dentale status en de aanwezigheid van cariës. Voor het verkrijgen van informatie over demografische, sociale en functionele variabelen gebruikten de onderzoekers een gestructureerde vragenlijst. Aan het aanvangsonderzoek namen 106 patiënten deel, 77 van hen ronden uiteindelijk het onderzoek ook af. Van de 106 deelnemers aan het eerste onderzoek hadden 87 dementie; bij het vervolgonderzoek hadden 64 van de overgebleven 77 deelnemers dementie. Als factoren voor een verhoogd risico op het ontwikkelen van

coronaire cariës en wortelcariës tussen de 2 onderzoeksmomenten werden vastgesteld: de initiële aanwezigheid van cariës, het hebben van een uitgebreide dentitie en een leeftijd van ouder dan 80 jaar.

Het gemiddelde aantal carieuze gebits-elementen was bij het vervolgonderzoek significant groter dan bij het aanvangsonderzoek, vooral bij deelnemers met een andere vorm van dementie dan de ziekte van Alzheimer. Het voortschrijden van cariës en de toename van het aantal restauraties was in het algemeen aanmerkelijk, maar het grootst bij deelnemers met de ziekte van Alzheimer en andere vormen van dementie.

De onderzoekers concluderen dat ouderen een verhoogd risico lopen op het ontwikkelen van coronaire cariës en wortelcariës gedurende het eerste jaar volgend op verwijzing naar een geheugenkliniek met cognitief functieverlies.

Zij onderstrepen het belang van aandacht voor de mondgezondheid van deze ouderen.

(Bron: *J Am Dent Assoc* 2009; 140: 1392-1400)

Parodontale gezondheid van meerokende kinderen

Kinderen die in het gezin worden blootgesteld aan passief roken hebben verhoogde cotinineniveaus in hun speeksel. Cotinine wordt in het lichaam aangemaakt na het gebruik van of blootstelling aan nicotine. Ook hebben zij geringere pocketdiepten, zo blijkt uit onderzoek van Erdemir et al. De Turkse wetenschappers onderzochten de effecten van passief roken op de parodontale gezondheid van 109 kinderen in leeftijd variërend van 6 tot 12 jaar. Doel van dat onderzoek was het vaststellen van cotinineniveaus in speeksel, urine en creviculaire vloeistof bij kinderen in gezinnen met en gezinnen zonder rokende gezinsleden, en het leggen van een mogelijk verband tussen parodontale gezondheid en passief roken.

Van de onderzoekspopulatie stonden 51 kinderen bloot aan 'meeroken', terwijl 58 kinderen in de controlegroep niet werden blootgesteld aan passief roken. Plaque-index, bloeding bij sonderen, sondeer-

diepte en klinisch aanhechtingsniveau werden vastgelegd.

Bij kinderen die blootstonden aan passief roken was de gemiddelde concentratie van cotinine significant hoger dan bij kinderen met niet-rokende gezinsleden ($p < 0,05$). Bovendien waren de gemiddelde cotinineconcentraties in speeksel significant hoger bij kinderen met een rokende vader of moeder dan bij kinderen van wie de ouders niet rookten. Bij kinderen die aan passief roken blootstonden, was het gemiddelde klinische aanhechtingsniveau significant lager dan bij kinderen die niet meerookten (0,09 mm; $p < 0,05$). In vergelijking met niet-rokende vaders en moeders gold hetzelfde voor kinderen van wie de vader rookte ($p < 0,05$), maar niet voor kinderen van wie de moeder rookte. De cotinineniveaus in de creviculaire vloeistof lagen onder de detectiegrenzen van de gebruikte methode.

(Bron: *J Clin Periodontol* 2010; 37: 160-164)

Tandheelkundig

Bereid tot medisch onderzoek en verwijzing

Een onderzoek op basis van een enquête onder 1.945 mondzorgverleners in de Verenigde Staten wijst uit dat ruim driekwart van hen bereid is patiënten op gezondheidsrisico's te onderzoeken en te verwijzen.

Gevraagd werd naar de bereidheid onderzoek te doen naar hypertensie, cardiovasculaire aandoeningen, diabetes mellitus, hepatitis en hiv-infecties. Ruim 80% van de respondenten wilde patiënten verwijzen, speekselmonsters verzamelen en medisch onderzoek uitvoeren dat direct resultaat oplevert. Voor het wegen en meten van patiënten en het bloedprikken in de vinger nam de bereidheid af tot ongeveer 50%. De bereidheid tot medewerking stond vooral onder invloed van de factoren tijd, kosten, aansprakelijkheid en medewerking van de patiënten. De onderzoekers voorzien dat bij integratie van medisch onderzoek in de mondzorgpraktijk aanpassing van het onderwijs nodig zal zijn.

(Bron: *J Am Dent Assoc* 2010; 141: 52-62)

Kosten en kwaliteit behandeling vooraf bespreken

Aan een recente meldactie van de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie namen bijna 1.900 mensen deel. Uit de reacties blijkt dat patiënten voorafgaand aan een bezoek aan de mondzorgverlener menen weinig informatie nodig te hebben over behandeling en kosten. Toch komen de resultaten van behandeling in 23% van de gevallen niet overeen met de verwachting en valt de rekening in 20% van de gevallen hoger uit dan voorzien. Ruim 80% van de deelnemers die een behandeling ondergingen, geeft aan dat zij vooraf voldoende informatie kregen. Daar is, volgens Marjolein de Booy van de consumentenfederatie, winst te behalen. Zo kan de patiënt de mondzorgverlener voor de behandeling zelf vragen om informatie en de mondzorgverlener kan op zijn beurt anticiperen op het gegeven dat de patiënt niet altijd even mondig is. "Bijvoorbeeld door onderwerpen als de kosten en de kwaliteit van behandeling op voorhand bespreekbaar te maken", aldus Booy.

(Bron: www.npcf.nl)

Personalia

Overlappende cirkels

Prof. dr. M.C.D.N.J.M. Huysmans.

Vanaf september 2009 is prof. dr. Marie Charlotte D.N.J.M. Huysmans hoogleraar Cariologie en Endodontologie aan het Universitair Medisch Centrum St Radboud/de Radboud Universiteit te Nijmegen. Aan haar leeropdracht zal op korte termijn Pedodontologie worden toegevoegd en zij gaat leidinggeven aan een nieuw expertisecentrum dat zich richt op onderzoek, onderwijs en topreferente zorg rond het thema verlies van gebitsweefsel door cariës of slijtage.

Op 23 oktober jl. sprak zij haar inaugurale rede uit. Daarin stond de overtuiging centraal dat cariologie slechts succesvol kan zijn als het de complexe etiologie van cariës erkent. Het is eveneens noodzakelijk te erkennen dat de aard van ieder geval van cariës samenhangt met de fysiologie en de leefstijl van de individuele patiënt: "We hebben te maken met multifactoriële aandoeningen, met alle problemen van dien in de preventie en behandeling. We praten dan ook niet meer zozeer over 'oorzakelijke' factoren, maar over 'risicofactoren'." Professor Huysmans verzet zich dan ook tegen hedendaagse behandelstrategieën die voornamelijk streven naar het bestrijden van cariës door middel van beheersing van de *Streptococcus*

mutans, zoals dat in de Verenigde Staten gemeengoed is. Zij heeft bijzondere belangstelling voor secundaire cariës, het ontstaan van cariëslaesies aan de randen van bestaande restauraties.

Tijdens een 'intermezzo' sprak zij zich uit over haar zorgen betreffende de ongunstige positie van onderzoekers op het gebied van de tandheelkunde in de strijd om onderzoeksfinanciering te verwerven. Ondanks de internationaal leidende positie van tandheelkundig onderzoek in Nederland maken strenge voorschriften en vooroordelen omtrent publicatiemogelijkheden, onevenredig zware belasting van klinische onderzoekers en regelgeving die de tandheelkunde benadelen ten opzichte van andere medische vakgebieden, het uitzonderlijk moeilijk financiering te verkrijgen.

Het verlenen van prioriteit aan wetenschappelijk onderzoek komt ten goede aan het onderwijs, omdat de resultaten van onderzoek richtinggevend dienen te zijn voor de opleiding. Wetenschappelijk denken en handelen moeten een centrale rol vervullen in elk academisch onderwijsprogramma. Het streven moet zijn met wetenschappelijke scholing studenten maximaal te enthousiasmeren en hen duidelijk te maken dat wetenschap "midden in de maatschappij staat, dat het iedereen aangaat en levens kan kosten of redden, en vooral dat het leuk en spannend kan zijn". Professionaliteit moet voor studenten ook een uitdagend onderwerp zijn: "We stimuleren de studenten te reflecteren op hun handelen en hierover verantwoording af te leggen aan patiënten en collega's."

Samenvatting van de inaugurale rede uitgesproken door prof. dr. M.C.D.N.J.M. Huysmans bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Cariologie en Endodontologie aan het Universitair Medisch Centrum St Radboud/de Radboud Universiteit Nijmegen op 23 oktober 2009. De volledige tekst is te vinden op onze website (www.ntvt.nl) onder de knop 'Nieuws'.

In memoriam

Prof. dr. S.K. Thoden van Velzen (1934-2009)

Prof. dr. S. Thoden van Velzen.

Op 31 december 2009 overleed op 75-jarige leeftijd emeritus hoogleraar Syo Thoden van Velzen. Hij verdient hier herdenking vanwege de mate waarin hij meegetekend heeft aan het Nederlandse tandheelkundige landschap.

Na de oprichting van de subfaculteit Tandheelkunde van de Gemeente Universiteit van Amsterdam in 1964 trok de aldaar benoemde hoogleraar Conserverende Tandheelkunde, prof. dr. J.B. Visser, Thoden van Velzen aan als medewerker. Hij deed dat op aanbeveling van de Groningse hoogleraar Conserverende Tandheelkunde/Sosiodontie J.G. de Boer; het was een altruïstisch gebaar dat goed uitpakte, zoals de toekomst

zou uitwijzen. Thoden fungeerde jarenlang als chef de clinique. Zijn passie voor de endodontische behandeling culmineerde in het eerste Nederlandstalige leerboek op dat gebied: *Een inleiding in de endodontie*, en in zijn promotie in 1975. Een volgende editie van het boek noemde hij *Endodontologie*, ten teken dat hij de tandheelkunst tot tandheelkunde wilde maken. Mede daarom haalde hij, jaren later, het ordinariaat Experimentele Preventieve Tandheelkunde binnen.

Toen Visser begin van de jaren '70 door een beroerte werd getroffen, nam Thoden als vanzelfsprekend de leiding van diens vakgroep op zich. In 1977 werd hij tot hoogleraar benoemd. Tijdens zijn latere decaanschap aan de faculteit stond hij mede aan de wieg van een extramuraal Centrum voor Bijzondere Tandheelkunde en het Tandheelkundig Gezondheid Project in de Jordaan in Amsterdam, alwaar avant la lettre 'mondhygiënistes met de boor' werkten.

Op instigatie van een van zijn stafleden trad Thoden ten tijde van de operatie Taakverdeling en Concentratie in contact met P.A.E. Sillevius Smit, hoogleraar aan de Vrije Universiteit. Het doel was beide Amsterdamse faculteiten samen te voegen. Dat gelukte, maar had als gevolg dat de aloude Utrechtse opleiding moest sluiten.

Van 1987 tot 1990 was Thoden rector magnificus van wat toen de Universiteit van Amsterdam was gaan heten. Na zijn rectoraatschap werd hij directeur van het facultaire onderzoeksinstituut. Nog jarenlang na zijn pensionering ging hij door met publiceren.

Thoden van Velzen was een afstandelijk maar ook beminnelijk mens, die desondanks enkele vijanden maakte: ten ene male het lot van de man die vele beslissingen nam.

A.H.B. Schuur